

Zaostřeno na odborné vzdělávání

ČESKÁ REPUBLIKA

Odborné vzdělávání v České republice

Odborné vzdělávání (OV) vždy představovalo velmi důležitou součást českého vzdělávacího systému. Navazuje na dlouholetou tradici kvality a intenzivně se v poslední době rozvíjí. V uplynulých letech byla např. reformována a modernizována kurikula.

Hlavním orgánem odpovědným za počáteční OV je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Většina odborných škol je veřejná a je zřizována kraji. Počáteční OV probíhá ve školách. Vzdělávací programy obsahují velký podíl praktické přípravy realizované ve školních dílnách, provozovnách, střediscích praktického vyučování a/nebo v podmínkách reálné praxe u zaměstnavatelů. Zástupci zaměstnavatelů jsou zapojeni v sektorových radách a v oborových skupinách, které spolupracují na tvorbě a revizích vzdělávacích programů a tvoří standardy povolání a kvalifikací.

Odborné vzdělávání na sekundární úrovni

Odborné vzdělávání začíná převážně po ukončení povinného základního vzdělávání obvykle ve věku 15 let. Odborný výcvik a odborná praxe však tvoří integrální součást kurikula. Nižší sekundární programy počátečního OV (EQF 2-3), které jsou navrhovány pro žáky se speciálními potřebami, však představují jen minimální segment středoškolského OV. Programy na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání (EQF 3-4) trvají tři až čtyři roky:

- tříleté programy profesního charakteru s výučním listem (EQF 3) umožňují absolventům vstoupit přímo na trh práce a vykonávat manuální povolání (např. zedník, kadeřník). Absolventi těchto programů mohou pokračovat v navazujícím dvouletém nástavbovém studiu (EQF 4) a složit maturitní zkoušku, která umožňuje vstup do vysokoškolského vzdělávání;
- čtyřleté odborné programy s maturitní zkouškou (EQF 4) umožňují absolventům pokračovat ve studiu na vysoké škole nebo vykonávat technická, obchodní a podobná povolání střední úrovně (např. stavební technik, administrátor systému IT);

- programy oborů lyceí s vysokým podílem všeobecného vzdělávání (až 70 % kurikula) připravují absolventy ke studiu technických, ekonomických, přírodovědných, vojenských a jiných odborných vysokých škol;
- programy konzervatoří mají odlišný charakter, připravují žáky pro výkon náročných uměleckých činností v hudbě, tanci, zpěvu a herectví. Studium v délce šesti nebo osmi let se ukončuje zpravidla absolutoriem v konzervatoři (vyšší odborné vzdělávání – EQF 6). Žák může ukončit vzdělávání maturitní zkouškou (střední vzdělávání – EQF 4).

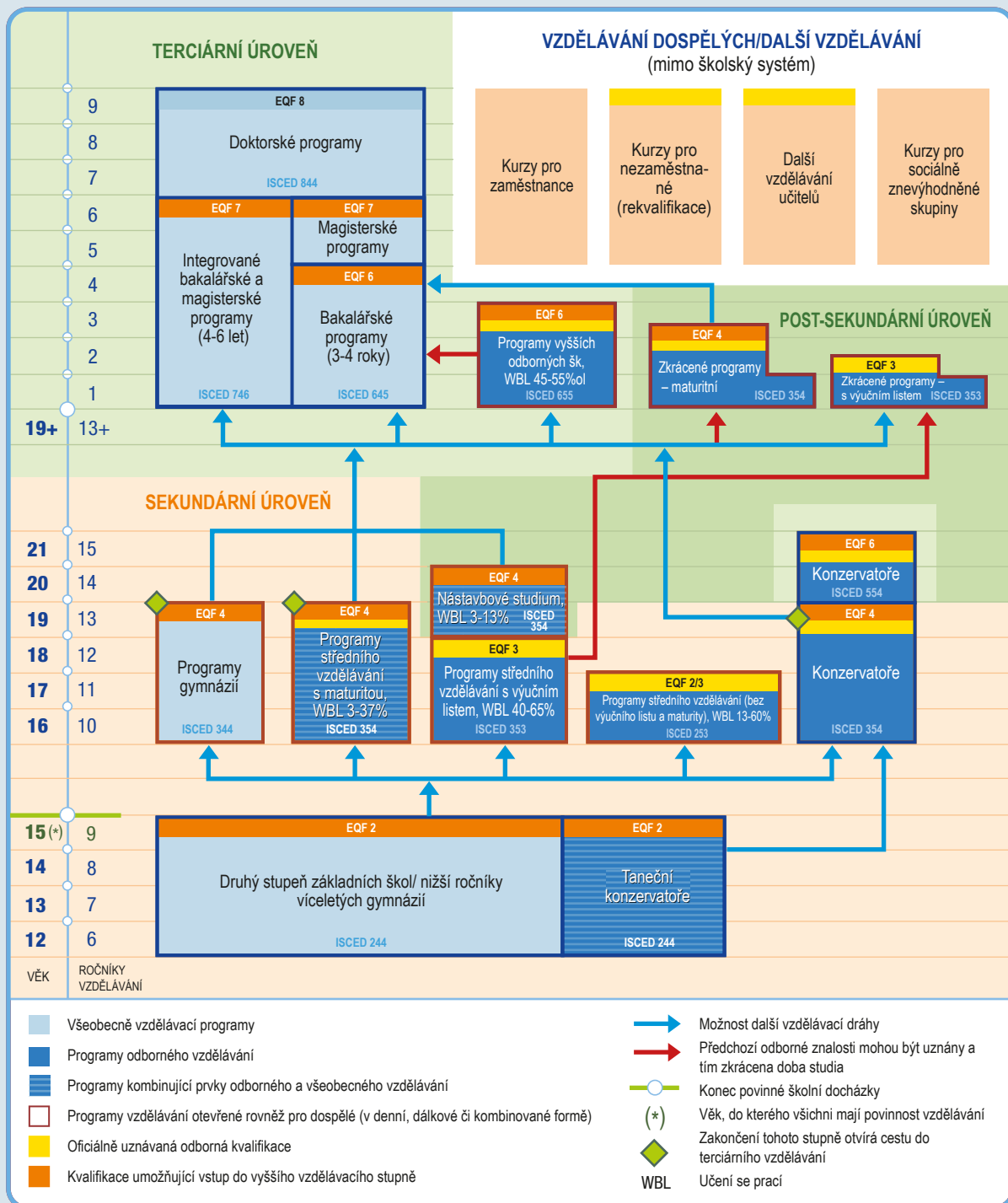
Odborné vzdělávání na postsekundární a terciární úrovni

Do nástavbových programů, které trvají dva roky, se mohou hlásit absolventi tříletých programů s výučním listem (EQF 3). Tyto programy jsou ukončeny maturitní zkouškou (EQF 4).

Ti, kteří již ukončili středoškolské vzdělávání a chtějí získat kvalifikaci v jiném oboru, si mohou zvolit tzv. „zkrácené programy“, které trvají jeden nebo dva roky a jsou zvláště vhodné pro dospělé. Maturanti (EQF 4) mohou získat výuční list nebo maturitu v jiném oboru; vyučení (EQF 3) mohou získat jen výuční list v jiném oboru.

Programy vyšších odborných škol připravují absolventy středních škol (s maturitou) pro kvalifikovaný výkon náročných profesních činností (např. nutriční terapeut, dentální hygienistka). Studium trvá tři až tři a půl roku a je zakončeno absolutoriem (EQF 6). Tyto programy poskytují prakticky zaměřené terciární vzdělávání a jsou úzce spojeny s kvalifikačními potřebami zaměstnavatelů. I když většina absolventů vstupuje na trh práce, existuje také vertikální prostupnost do vysokoškolského vzdělávání. Absolventům, kteří po ukončení studia pokračují v bakalářských programech na vysokých školách, mohou být uznány některé předměty a zkoušky absolvované během studia na vyšších odborných školách.

Odborné vzdělávání ve školském systému České republiky

Charakteristické rysy Odborného vzdělávání

Časné nasměrování: Žáci si volí všeobecnou nebo odbornou vzdělávací cestu ve věku 15 let. Do 17 až 19 let získá většina žáků OV odbornou kvalifikaci uznávanou na trhu práce.

Všeobecně vzdělávací předměty tvoří ve všech typech programů OV silnou složku. Jejich podíl se liší v závislosti na programu, zpravidla však představují 30 % u programů s odbornými výcvikem až – v případě programů lyceí – 70 % vyučovací doby.

Míra předčasných odchodů ze vzdělávání a profesní přípravy je velmi nízká (kolem 5,5 %), mimo jiné také díky široké nabídce vzdělávacích cest a různých vzdělávacích programů v kombinaci s vysokou úrovní prostupnosti.

Míra dosaženého terciárního vzdělání ve věkové skupině 30 - 34 let je ve srovnání s průměrem evropských zemí relativně nízká (30,1% oproti 38,7% v EU 28). V posledním desetiletí významně vzrostl podíl mladých lidí vstupujících do terciárního vzdělávání (z 13% v roce 2005 na 28 % v roce 2014). Tento trend podpořilo mimo jiné také zavedení bakalářského studia.

Všichni dospělí mohou navštěvovat jakýkoliv vzdělávací program, který nabízí formální školský systém. Mnohé programy jsou navrženy tak, aby je bylo možné kombinovat se zaměstnáním. Velká rozmanitost programů dalšího OV poskytovaných mimo formální školský systém není celkově regulována a je předmětem volného trhu; od roku 2007, kdy vstoupil v platnost zákon o validaci a uznávání výsledků dalšího OV, se však postupně rozvíjí systém validace výsledků neformálního a informálního učení.

Demografický vývoj vede ke snižování počtu mladých žáků a školy počátečního OV se stávají aktivnějšími v poskytování programů dalšího OV pro veřejnost. To přináší učitelům příležitost rozvíjet své kompetence ve vyučování dospělých a zároveň to zvyšuje povědomí mladých i dospělých žáků o dalším OV jako o integrální součásti života.

Výzvy a politické odezvy

Jednou z hlavních výzev je zlepšení kvality a atraktivity středního OVP podporou praktické přípravy a praxe na pracovišti v podnicích tak, aby se usnadnil přechod absolventů ze školy do zaměstnání.

V posledních letech usnadňuje spolupráci mezi školami a zaměstnavateli několik opatření (např. daňové úlevy pro zaměstnavatele, příprava závěrečných zkoušek v úzké spolupráci se zaměstnavateli, legislativní úpravy umožňující, aby odborníci z praxe mohli být zaměstnáni ve školách atd.). Očekává se také, že postupné propojování programů počátečního odborného vzdělávání s kvalifikacemi v Národní soustavě kvalifikací (NSK) zvýší vnímavost k potřebám trhu práce. To ověří také v současnosti připravované revize kurikul - rámcových vzdělávacích programů středního OV. Diskutuje se o reformě ve financování škol ze státního rozpočtu, která by oproti současnému principu financování na žáka měla podpořit kvalitu jako hlavní kritérium.

Česká republika čelí mnohým problémům s počáteční přípravou učitelů, jejich zaměstnáním i dalším rozvojem. Klíčovým problémem je nízká atraktivita této profese, která je považována za podhodnocenou. Ta je způsobena hlavně nízkými průměrnými platy učitelů ve srovnání s jinými vysoce kvalifikovanými odborníky a omezenými možnostmi jejich kariérního rozvoje. O přijetí rámce kariérního rozvoje pro učitele se mluví již mnoho let. Na novém přístupu se pracuje; jsou navrhovány tři postupové úrovně a akcent je kladen na kvalitu výuky.

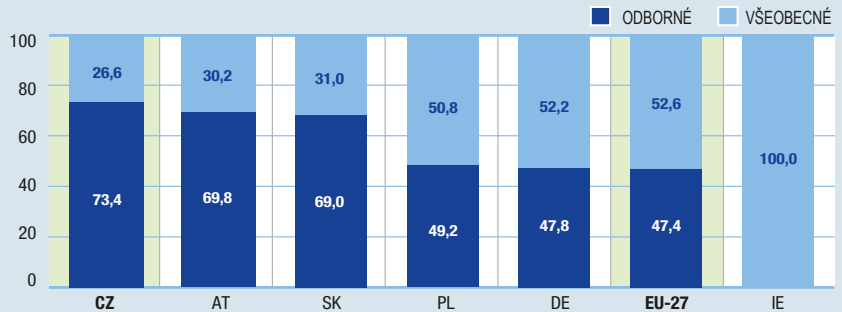
Další výzvou je lepší sladování nabídky kvalifikací a poptávky na trhu práce. Dvacet devět sektorových rad (ustavovaných postupně od roku 2005) monitoruje pokrytí svých sektorů kvalifikacemi, identifikuje nové trendy a navrhuje nové kvalifikace. V posledních letech bylo uskutečněno několik projektů zaměřujících se na lepší soulad v kvalifikacích. Systémové řešení na národní úrovni však stále chybí.

Více pozornosti vyžaduje vytvoření nabídky dalšího OV, která by odpovídala potřebám osob s nízkou kvalifikací nebo osobám sociálně znevýhodněným. Očekává se, že předpokládané změny v legislativě zajistí, aby další OV lépe korespondovalo s potřebami trhu práce, bylo v souladu se systémem ověřování a uznávání v NSK a lépe se propojilo s nástroji aktivní politiky zaměstnanosti (např. s rekvalifikačními kurzy).

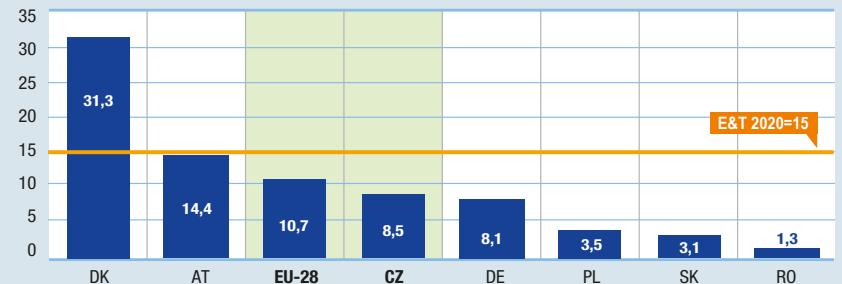
Vzdělávání v číslech

Žáci zapsaní v odborných a všeobecně vzdělávacích programech středního odborného vzdělávání (ISCED 2011, úroveň 3)
% všech žáků ve středním odborném vzdělávání, 2014

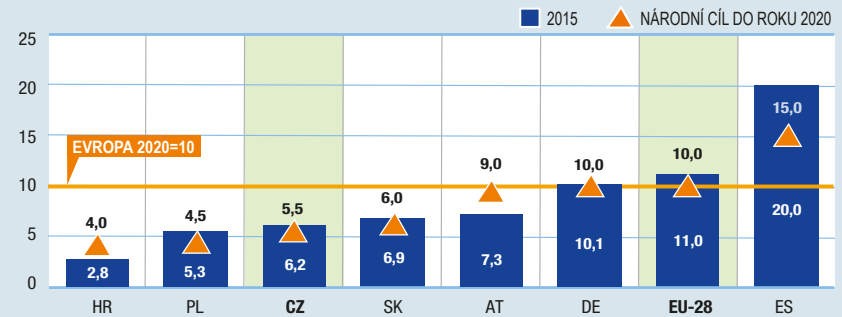
Pozn.: 47,4% je předběžný vážený průměr EU za rok 2014 vypočtený na základě dostupných národních dat (27 zemí)
Zdroj: Výpočty Cedefopu na základě dat Eurostatu, UOE (společná databáze UNESCO, OECD, Eurostat) o vzdělávacích systémech, přístup 22.4.2016

Žáci ve středním vzdělávání zapsaní v odborných a všeobecných programech
% všech žáků ve středním vzdělávání, 2015

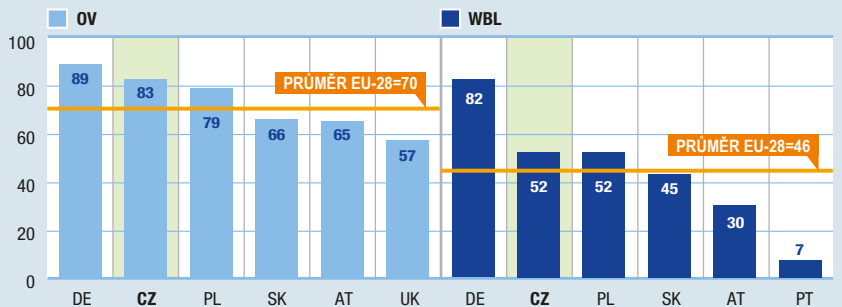
Zdroj: Eurostat, Labour force survey (Výběrové šetření pracovních sil), přístup 16.5.2016.

Předčasné odchody ze vzdělávání
% žáků a studentů, kteří předčasně odcházejí ze vzdělávání, 2015

Pozn.: Nizká spolehlivost dat za HR; definice národního cíle v DE, ES a SK se liší.
Zdroj: Eurostat, Labour force survey (Výběrové šetření pracovních sil), přístup 16.5.2016.

Podíl zaměstnanců (ve věku 24-65 let) se střední úrovní vzdělání (ISCED 3-4), kteří získali odbornou kvalifikaci, a podíl těch, jejichž nejvyšší úroveň vzdělání zahrnovala také přípravu na pracovišti (% , 2014)

Pozn.: OV: respondenti šetření, kteří popsalí svou nejvyšší dosaženou kvalifikaci jako odbornou
WBL (Učení se práci): vzdělávání zahrnovalo i určitý podíl přípravy na pracovišti (jako např. učňovskou přípravu, odborné praxe, stáže nebo jiné formy přípravy na pracovišti).
Výsledky se mohou lišit od národních statistik a mezinárodních šetření, neboť použitá metoda online sběru dat nepřináší vždy plně reprezentativní výsledky.
Zdroj: Cedefop European skills and jobs survey, 2014.

Další informace

- Cedefop ReferNet Czech Republic (2015). *VET in Europe: country report 2014*. https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2014/2014_CR_CZ.pdf
- Eurydice (2015). Czech Republic: overview. In: European Commission (ed.). *Eurypedia*. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Czech-Republic:Overview>
- Kuczera, M. (2010). *Učení pro praxi. Přezkumy odborného vzdělávání a přípravy prováděné OECD*. Česká republika. http://www.nuov.cz/uploads/Publikace/Uceni_pro_praxi.pdf
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2014). *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020*. Praha. MŠMT. <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>
- OECD (2009). *OECD reviews of tertiary education: Czech Republic 2009*. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264049079-en>

www.refernet.cz	ReferNet Česká republika
www.msmt.cz	MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
www.mpsv.cz	MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
www.nuv.cz	NÚV – Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
www.nvf.cz	NVF – Národní vzdělávací fond
www.czso.cz	ČSÚ – Český statistický úřad
www.vupsv.cz	VÚPSV – Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

Na tvorbě tohoto letáku se podílel Národní ústav pro vzdělávání (NÚV) a Národní vzdělávací fond (NVF), ReferNet Česká republika 2016.

CEDEFOP

Evropské středisko pro rozvoj
odborného vzdělávání

Europe 123, 57001 Thessaloniki (Soluň) (Pylea), ŘECKO
PO Box 22427, 551 02 Thessaloniki (Soluň) (Pylea), ŘECKO
Tel. +30 2310490111, Fax +30 2310490020, E-mail: info@cedefop.europa.eu

Copyright © Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy (Cedefop), 2016
Všechna práva vyhrazena.

navštivte náš portál www.cedefop.europa.eu

Úřad pro publikace

ISBN: 978-92-896-2220-2

9 789289 622202